

Analysis of 2024 Secondary Education 9th Grade History Textbook in terms of Historical Significance

Muhammed Şakar*, Mehmet Şahingöz

Gazi University, Doctoral Student, Muhammed Şakar, muhammedsakar92@gmail.com, 0000-0002-2115-3810

Gazi University, Professor Doctor Mehmet Şahingöz, mehmetshahingoz@gmail.com, 0000-0002-4186-7626

ABSTRACT

In the study, it was aimed to examine the secondary education 9th grade history textbook of 2024 in terms of historical importance. In this direction, the research was conducted as a qualitative study in descriptive survey model. In the study, document analysis was used as data collection tools and the data were collected from the secondary education 9th grade history textbook published by the Ministry of National Education in 2024. The data were analyzed using descriptive analysis technique. In this context, the textbook was analyzed in terms of contemporary significance, causal significance, modeling significance, symbolic significance, present significance and explanatory significance and evaluated according to the types of significance. When the results of the research are analyzed, it is determined that activities related to the concepts of historical significance are included in each unit of the 9th grade history textbook. However, it was determined that there were relatively few activities related to historical significance in the overall activities in the units. In this context, it can be suggested to increase the number of activities related to historical importance in the history textbook and to reveal the situation in other history textbooks.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 27.02.2025

Received in revised form: 23.03.2025

Accepted: 25.03.2025

Available online: 30.03.2025

Article Type: Research Article

Keywords: Historical Significance, Historical Thinking, Textbook

1. Purpose of the Study

This study aims to examine the Secondary Education 9th grade history textbook published by the Presidency of the Board of Education in 2024 in terms of historical importance. In line with this purpose, the problem statement of the research was determined as "How is historical importance included in the Secondary Education 9th grade history textbook of 2024?". In line with this problem statement, the following sub-problems were formed.

1. "History in the Construction Process of the Past (Unit 1)" in the 9th grade history textbook of secondary education How is historical importance given place in the unit?
2. "Ancient Civilizations (Unit 2)" in the 9th grade history textbook of secondary education How is historical importance given place in the unit?
3. "Medieval Civilizations (Unit 3)" in the 9th grade history textbook of secondary education How is historical importance included in the unit?

2. Research Methodology

Descriptive survey model, one of the qualitative research designs, was used in the study. The survey model is a research approach that aims to describe a past or present situation as it is. The researcher tries to define the event, person or object that is the subject of the research within its own conditions

and as it is. The survey model consists of questions such as “What was it?”, “What is it?”, “What is it about?” and “What does it consist of?” (Karasar, 2012, p. 77). In this framework, the descriptive survey model was preferred since the secondary school 9th grade history textbook published by MEB in 2024 was tried to reveal the existing situation.

3. Data Source of the Study

The data source of the research is the 9th grade history textbook prepared by the Ministry of National Education Board of Education in 2024.

4. Conclusion, Discussion and Recommendations

Within the framework of the results of the research, the 9th grade history textbook ‘History in the Construction Process of the Past (Unit 1)’ published by the Ministry of National Education in 2024 unit, ‘Ancient Civilisations (Unit 2)’ unit and ‘Medieval Civilisations (Unit 3)’ activities (open-ended question, discussion, evaluation, etc.) related to historical significance were identified in the unit. Among the six categories of historical significance that Cercadillo put forward in these units, the highest category is ‘History in the Construction Process of the Past (Unit 1)’. then ‘Medieval Civilisations (Unit 3)’ unit, and finally ‘Ancient Civilisations (Unit 2)’ unit of the unit. The highest number of activities related to historical importance was found in ‘History in the Construction Process of the Past (Unit 1)’. unit, while the other two units (2nd and 3rd) were equally included. In this context, it has been determined that activities related to historical importance are not included equally in each unit. In addition, it can be inferred that the section allocated to historical significance in the activities in the units is relatively small. However, it will be important to include activities related to historical importance in history textbooks in order to contribute to students' historical thinking.

Within the scope of the results of the research, the following suggestions were made:

1. While creating activities in history textbooks, the quantity of activities related to historical thinking can be given proportionally.
2. In the 9th grade history textbooks of secondary education, more course contents can be developed for understanding historical importance and the number of activities can be increased.
3. Studies can be conducted on how historical importance is given place in the history curriculum and different history textbooks.
4. The inclusion of the concept of historical significance in the curricula and textbooks of other courses related to history science can be examined.

2024 Yılı Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Ders Kitabının Tarihsel Önem Açısından İncelenmesi

Muhammed Şakar*, Mehmet Şahingöz

Gazi University, Doctoral Student, Muhammed Şakar, muhammedsakar92@gmail.com, 0000-0002-2115-3810

Gazi University, Professor Doctor Mehmet Şahingöz, mehmetshahingoz@gmail.com, 0000-0002-4186-7626

ÖZ	MAKALE BİLGİ
<p>Araştırmada, 2024 yılı ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabının tarihsel önem açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırma betimsel tarama modelinde nitel bir çalışma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak doküman incelemesi kullanılmış olup, veriler 2024 yılında MEB tarafından yayımlanan ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabından toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesi ise betimsel analiz tekniğiyle yapılmıştır. Bu kapsamda ders kitabı çağdaş önem, nedensel önem, modelsel önem, sembolik önem, şimdiki (mevcut önem) ve açıklayıcı önem bakımından irdelenerek önem türlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında 9. sınıf tarih ders kitabının her ünitesinde tarihsel önem kavramlarıyla ilgili etkinliklere yer verildiği tespit edilmiştir. Ancak ünitelerdeki etkinliklerin geneli içerisinde, tarihsel önemle ilgili etkinliklerin nispeten az sayıda olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda; tarih ders kitabında yer alan tarihsel önemle ilgili etkinliklerin sayısının artırılması ve diğer tarih ders kitaplarındaki durumun ortaya çıkarılması önerisi getirilebilir.</p>	<p>Makale Tarihiçesi: Alındı: 27.02.2025 Düzeltilmiş hali alındı: 23.03.2025 Kabul edildi: 25.03.2025 Çevrimiçi yayımlandı: 30.03.2025 Makale Türü: Araştırma Makalesi Anahtar Kelimeler: Tarihsel Önem, Tarihsel Düşünme, Ders Kitabı</p>

1. Giriş

Toplumsal hayatın sürekliliğinin sağlanmasında ve gelişmesinde eğitim faaliyetleri belirleyici bir özelliğe sahiptir. Tarihsel süreç incelendiğinde öğretim süreçlerinde ders kitaplarının önemli bir fonksiyona sahip olduğu görülmektedir. Eğitim ve öğretim sürecinde bilgilerin en önemli taşıyıcılarından birisi olan ders kitapları öğrencilerin kalıcı ve sürdürülebilir öğrenmelerine destek sağlamaktadır. Ders kitapları öğrencilerin en kolay ulaşabildikleri kaynak eser olmaları nedeniyle geniş kitlelere daha kolay bilgi aktarımında önemli rol oynamaktadır (Şakar, 2019, s. 1). Ders kitaplarının eğitim ve öğretim sürecinde halen tercih edilmelerinin en önemli sebepleri olarak; dayanıklı olması, fazla yer işgal etmemesi, taşıma kolaylığı ve öğretim programına uygun olarak yazılması gibi durumları sayabilir (Yanpar, 2005, s. 335). Bu özelliklerinden dolayı ders kitapları geçmişten günümüze, vazgeçilemeyen öğretim materyalleri olmuşlardır. Ayrıca ders kitapları öğrencilere; ulusal kültürle ilgili temel fikirler verme, bilgiyi aktarma, etik modeller sunma, okuma, yazma, yurtseverliği kazandırma ve birçok beceriyi geliştirme imkânı da sağlamaktadır (Pingel, 2004, s. 1). Bu bağlamda öğrencilerin ders kitaplarıyla aracılığıyla kazanabileceği ve geliştirebileceği durumlardan bir tanesi de tarihsel düşünmedir.

Bir başkasının zihnini ya da bir topluluğun ortak hafızasını öğrenmenin önemli yollarından birisi de tarihsel yöntemdir. Örneğin; bir devletin siyasal hayatını incelemek, o ülkenin siyasi tarihini incelemeye benzediği gibi tarihsel bilgi sadece uzak geçmişle ilgili değildir. Hammurabi'nin ya da Solon'un düşüncesini tarihsel düşünme yoluyla yeniden düşünebiliyor ve tekrardan keşfedebiliyorsa mektup yazan arkadaşın veya caddeden geçen yabancıların düşüncesini de aynı biçimde tespit edilebilir. Tüm bunlar tarihsel düşünmeyle gerçekleştirilebilecek niteliktedir (Collingwood, 2015, s. 279). Dolayısıyla tarihsel düşünme günlük hayatın işlevsel bir parçası olarak karşımıza çıkarken, tarih öğretiminin teori ve pratiğinde kritik bir konuma sahiptir (Seixas, 2017, s. 593). Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişen yeni tarih öğretimi anlayışında tarihsel düşünme ön plana çıkarılarak (MEB, 2018, s. 11), bilgi aktarımı odaklı tarih öğretiminden beceri temelli tarih öğretimi anlayışına geçilmiştir (MEB, 2024a s. 4). Öğrenciler bu yeni anlayışla salt bilgidен ziyade analiz, sentez, değerlendirme ve yorumlama gibi üst düzey becerileri de kazanacaklardır (Demircioğlu, 2015, s. 2-3). Nitekim tarih öğretmenleri, öğrencilerin

ilerlemesini sağlamak, bu ilerlemeyi en üst düzeye çıkarmak ve öğretim deneyimlerini şekillendirmek için bir tarihsel düşünme kavramıyla çalışmalıdırlar (Seixas, 2017, s. 593). Tarih öğretmenlerinin öğrencilerle çalışabileceği tarihsel düşünme kavramlarından bir tanesi de tarihsel önem kavramıdır.

Tarihsel önem kavramı tarih öğretmenlerinin ve tarihçilerin en önemli araçlarından bir tanesidir (Seixas, 1994 s. 281). Tarihi olay, şahsiyet, gelişme ve durumların, tarihsel açıdan yaptıkları etkilere (geçmiş, bugün ve gelecekteki) göre değerlendirilmesine tarihsel önem denilmektedir (Er Tuna, 2014, s. 9). Bu kapsamda bir olgunun tarihsel olarak önemli olduğunu söylemek, onun tarihsel incelemeye değer olduğunu ifade etmektedir (Seixas, 1994, s. 281). Tarihle ilgili olarak ne bir tarihçi geçmişte yaşanan her şey hakkında incelemeler yapabilmekte, ne de geçmişte meydana gelen her şeyi öğretebilmektedir. Dolayısıyla tarihte önemli ile önemsiz olan arasında bir seçim yapmak gerekmektedir (Er Tuna, 2014, s. 11). Ancak tarihsel önem için sorulan şu sorular: “Geçmişten günümüze meydana gelen birçok olaydan ve şimdiye kadar yaşamış birçok insandan, öğrencilerin neleri öğrenmesi gerektiğine nasıl karar veririz?”, “Tarihçiler neyi araştırıp yazacaklarına nasıl karar verirler?” ve “İki asır önce meydana gelen bir olayı ya da beş asır önce yaşamış bir insanı tarihsel olarak önemli kılan nedir?” tarih öğretiminde neyin önemli neyin önemsiz olduğu konusundaki belirsizliği göstermektedir (Seixas ve Morton, 2013, s. 14). Tarih öğretiminde tarihsel önem ile ilgili bu belirsizliğin ortadan kaldırılması için öğrencilerin tarihsel bilgiye sahip olması gerekmektedir (Er Tuna, 2014, s. 4). Öğretmenler öğrencilerin tarihsel önemi kavraması ve tarih hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olabilmek için sürekli araştırma, tartışma ve değerlendirmeler yaptırılmalıdır. Gerçekleştirilen araştırma, tartışma, değerlendirme gibi faaliyetler sonucunda öğrenciler tarihsel önemi kavrayacak; olayların, insanların nasıl ve neden önemli olduklarını kolaylıkla anlamlandırabileceklerdir. Fakat tarih eğitimcileri sınıflarda tarihsel düşünme kavramlarından tarihsel öneme yer vermediğinde öğrenciler önemli olanı belirleyemeyeceklerdir. Bu durum öğrencilerin metinlerin gücü karşısında tamamen pasif bir konuma getirmektedir. Nitekim öğrencilere tarihsel önem kavramı öğretildiğinde yalnızca tarihçilerin önemli kabul gördükleri durumları değil, kendilerinin tarihsel olarak önemli gördükleri durumlar hakkında bir tarihçi gibi mantıklı kararlar vermeyi öğrenmektedirler (Seixas ve Morton, 2013, s. 14). Öğrenciler, “tarihçi gibi okumak” fikrini genellikle önemli kabul etmemektedirler. Öğrenciler arasından az sayıdaki öğrenci liseden sonra tarih çalışmaya devam ettiğinden, lise, ortaokul tarih ve sosyal bilgiler derslerinde tarihçiler gibi okumayı öğrenmeleri çok önemlidir. Tarihçi olmayanlar, ayrıntı ormanında kaybolup, hayal kırıklığı içinde ellerini havaya kaldırırlarken, tarihçiler onların kalıpları görmelerini, çelişkileri anlamlandırmalarını ve mantıklı yorumlar formüle etmelerini sağlayan güçlü düşünme yöntemleri geliştirmişlerdir. Tarihsel düşünme araştırmacıları, bu öğrenme biçimlerini her seviyedeki öğrenciye aktarabilecek uygulamalara dönüştürmüşlerdir (Wineburg, Martin, ve Monte-Sano, 2013).

Alan yazını tarandığında tarihsel önemle ilgili çok sayıda araştırmaya ulaşılmıştır. Ancak 2024 yılı ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabını tarihsel önem açısından inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Araştırmalarda daha çok öğrencilerin tarihsel önem kavramına yönelik algılarının belirlendiği (Er Tuna 2014; Erbudak, 2016; Er Tuna ve Safran, 2017), tarihsel önem kavramının geliştirilmeye çalışıldığı (Erdil, 2013), tarihsel önemin anlaşılması ve öğretilmesine odaklanıldığı (Counsel, 2004; Hunt, 2012; Lesh, 2023; Lévesque, 2005; Phillips, 2002; Seixas, 1994; Seixas, 1997; Seixas ve Peck, 2004; Seixas ve Morton, 2013), ve öğretmenlerin tarihsel önem kavramına yönelik görüşlerinin (Yeşilbursa, Dönmez ve Kaya, 2020) tespit edildiği görülmüştür. Bu bakımdan okullarda ders materyali olarak kullanılan 2024 yılı ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabının tarihsel önem açısından incelenmemesi alan yazını için eksiklik unsuru olarak değerlendirilmiş ve araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalardan hareketle, tarihsel önem kavramının rolü göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmanın tarih öğretmenlerine, yeni yazılacak ders kitapları yazarlarına ve alanda çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmayla, 2024 yılında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabını tarihsel önem açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi “2024 yılı Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabında tarihsel öneme nasıl yer verilmiştir?” olarak belirlenmiştir. Problem cümlesi doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verilmiştir?

2. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verilmiştir?

3. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verilmiştir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte veya şu anda var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmacı araştırmaya konu olan olay, kişi veya nesne kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanmaya çalışılır. Tarama modeli “Ne idi”, “Nedir?” “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden oluşmaktadır” gibi sorulardan oluşmaktadır (Karasar, 2012, s. 77). Bu çerçevede, MEB tarafından 2024 yılında yayımlanan ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabı var olan durum ortaya çıkarılmaya çalışıldığından dolayı betimsel tarama modeli tercih edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını 2024 yılında MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan 9. sınıf tarih ders kitabıdır.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmaya belirtke tablosu hazırlanarak başlanmıştır. Sonrasında ise belirtke tablolarının uygunluğu açısından üç farklı tarih eğitimi alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzmanlarla görüş birliğine ulaşılmasıyla verilerin toplanma sürecine geçilmiştir. Verilerin toplanmasında ise doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesiyle, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi yapılır. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Bu bağlamda araştırmanın verileri 2024 yılında yayımlanan ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabı’ndan (MEB, 2024b) elde edilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler çözümlenirken betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilmektedir. Betimsel analizde, görüşülen veya gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilebilmektedir. Böylece elde edilen bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde okuyucuya sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239). Nitekim araştırmada da tarih 9. sınıf tarih ders kitabından elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenip incelenmiştir. Bu doğrultuda Cercadillo’nun (2006) ortaya koymuş olduğu önem türlerinden yararlanılarak verilerin analizi tamamlanmıştır. Belirtilen tarihsel önem türleri aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 1. Cercadillo tarafından ortaya konulan önem türleri ve önem türlerinin açıklaması

Önem Türü	Önem Türünün Açıklaması
Çağdaş Önem	Olayın yaşandığı zamanda, olayın görünen önemi
Nedensel Önem	Ağırlıklı bir neden olarak önem
Modelsel Önem	Değişimin bir parçası olarak veya dönüm noktası olarak önem
Sembolik Önem	Olayların genel seyrinde bir kilometre taşı olarak önem
Açıklayıcı Önem	Bireyler veya toplum hakkında bilgilerin ortaya çıkmasını sağlayan olaylar ya da süreçler
Şimdiki (Mevcut) Önem	Bugünkü ve gelecek ilgilimiz açısından önem

(Cercadillo, 2006'dan akt. Er Tuna 2014 s. 24).

Cercadillo, altı farklı önem türünü (Çağdaş, Nedensel, Modelsel, Sembolik, Şimdiki (Mevcut), Açıklayıcı) ortaya koymuş ve bunlarla ilgili açıklamalarda bulunmuştur (Cercadillo, 2006, s. 8). Bu önem türlerinin, kriterlere uygun ve tamamlayıcı nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Öğrenciler bir olayın önemi üzerine tartışılan derste o olayın ne tür bir değere sahip olabileceği konusunda fikirler geliştirebileceklerdir. Böylece bir olayın neden önemli olduğu sadece kriterlere bağlı kalınarak değil aynı zamanda olayın ne açıdan ve ne türde bir değere sahip olduğu da belirlenmiş olacağı için öğrenciler olaylar arasındaki farkları daha iyi görebileceklerdir (Er Tuna, 2014, s.24).

2.5. Etik Kurul İzin Bilgisi

Bu araştırmadaki verilere 2024 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabından ulaşılmıştır. Dolayısıyla, araştırmaya bulgu oluşturan veriler resmi dokümanlardan elde edildiği için etik kurul kararına ihtiyaç duyulmamıştır.

3. Bulgular

3.1. "Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih(1.Ünite)" Ünitesindeki Tarihsel Öneme Yönelik Bulgular

Tablo 2. Geçmişin inşa sürecinde tarih (1. ünite) ünitesindeki tarihsel önem kategorileri ve frekansları

Kategoriler	Kodlar	Frekans
Nedensel Önem	Açık Uçlu Soru	3
Şimdiki(Mevcut) Önem	Zihin Haritası	1
Sembolik Önem	Açık Uçlu Soru /Tartışma	1
Açıklayıcı Önem	Açık Uçlu Soru	1

Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki "Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1.Ünite)" ünitesi tarihsel önem kategorisi açısından incelendiğinde bu ünite; nedensel önem, şimdiki (mevcut) önem, sembolik önem ve açıklayıcı önem olmak üzere toplamda 4 farklı önem kategori tespit edilmiştir. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabında, "Nedensel Önem" kategorisinde; açık uçlu soru (f=3) koduna, "Şimdiki (Mevcut) Önem" kategorisinde; zihin haritası (f=1) koduna, "Sembolik Önem" kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) ve tartışma (f=1) koduna, "Açıklayıcı Önem" kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna dair uygulamalara yer verildiği belirlenmiştir.

Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabının, 22. sayfasında, öğrenelim bölümünde tarihsel önem ile ilgili; "4. Tarih alanının kapsamına girebilecek ve giremeyecek olaylara örnekler vererek bu örnekleri seçmenizin nedenlerini açıklayınız." sorusu bulunmaktadır. Aynı sayfanın son kısmında A Kaynağı verilmiş bu kaynaktan sonra "Kaynak A'ya göre tarihsel olayların belli bir kronoloji içine yerleştirilmesi neden önemlidir?" sorusu gözlemlenmiştir. 32. sayfada değerlendirilim bölümünde; "Bir olayın tarihsel önem taşıması için

hangi özelliklere sahip olması gerekir? Gerekçeleriyle açıklayınız.” sorusu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerdeki sorular tarihsel önem kategorilerinden nedensel önem kategorisindeki “açık uçlu soru” koduna karşılık gelmektedir. 21. sayfada, keşfedelim bölümünde “Tarih dendiğinde aklınıza ilk gelen kavramları tanımladığımız bir zihin haritası oluşturunuz.” sorusuna yer verilmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden şimdiki (mevcut) önem kategorisinde “zihin haritası” koduna denk gelmektedir. 33. sayfadaki, değerlendirelim etkinliğinde; “Bu görsel ve açıklamalardan yola çıkarak tarihteki önemli olayların kimleri, nasıl etkilediği ve bu etkilerin ne kadar devam ettiği hakkındaki düşüncelerinizi açıklayınız.” sorusu gözlemlenmiştir. Bu etkinlikteki soru tarihsel önem kategorilerinden sembolik önem kategorisindeki “açık uçlu soru” koduna karşılık gelmektedir. 50. sayfadaki uygulayalım bölümünde; “Tarihsel bilginin üretim sürecinde çarpıtma, algı oluşturma, yönlendirme, görmezden gelme gibi yanlış tutum ve davranışlar ne gibi sorunlara yol açar? Bu durumu toplumlar, milletler ve devletler açısından değerlendirerek arkadaşlarınızla tartışınız.” sorusuna yer verilmiştir. Bu etkinlikteki soru tarihsel önem kategorilerinden sembolik önem kategorisindeki “tartışma” koduyla eşleşmektedir. 33. sayfadaki değerlendirelim bölümünde; “Bu görsel ve açıklamalardan yararlanarak tarih disiplininin kapsamını oluşturan konuların neler olduğunu açıklayınız.” sorusu tespit edilmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden açıklayıcı önem kategorisinde “açık uçlu soru” koduna denk gelmektedir. Ayrıca bu ünitenin iki kısmında: 22. sayfada, öğrenelim bölümünde tarihsel önem ile ilgili “Tarihçiler, tarihsel öneme sahip hangi olay ve olguları araştıracaklarını belirlerken bazı çalışma yöntemleri kullanır. Bir tarihinin geçmişteki tüm olayları, kişileri, toplulukları ya da mekânları araştırması mümkün değildir. Bu nedenle ele alınacak konunun tarihsel önemini belirlemek için söz konusu olay ya da olgunun o dönemde yaşayan insanlar için ne kadar önemli olduğu, insanların yaşamını nasıl etkilediği, bu etkilerin günümüze kadar devam edip etmediği gibi sorular üzerinden konu içeriği ve kapsamı sınırlandırılır.” , 28. sayfada “Tarihsel bilgi ise tarihinin bakış açısıyla, belgelerin niteliği ve niceliğiyle sınırlanmış, geçmişteki tarihsel öneme sahip olaylar arasından seçilmiş konulara dair bilgidir....” tarihsel öneme doğrudan vurgu yapılan cümleler bulunmaktadır.

3.2. “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” Ünitesindeki Tarihsel Öneme Yönelik Bulgular

Tablo 3. Eski çağ medeniyetleri (2. ünite) ünitesindeki tarihsel önem kategorileri ve frekansları

Kategoriler	Kodlar	Frekans
Açıklayıcı Önem	Açık Uçlu Soru	3
Şimdiki (Mevcut) Önem	Açık Uçlu Soru	1
Çağdaş Önem	Açık Uçlu Soru	1
Çağdaş Önem	Açık Uçlu Soru	1

Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesi tarihsel önem kategorisi açısından incelendiğinde bu ünite; açıklayıcı önem, şimdiki (mevcut) önem ve çağdaş önem ve olmak üzere toplamda 3 farklı önem kategorisi tespit edilmiştir. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabında, “Açıklayıcı Önem “ kategorisinde: açık uçlu soru (f=3) koduna, “Şimdiki (Mevcut) Önem” kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna, “Çağdaş Önem” kategorisinde açık uçlu soru (f=1) koduna dair etkinliklere yer verildiği gözlemlenmiştir.

Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih ders kitabının 85. sayfasındaki değerlendirelim etkinliğinde; “Haberi yapan muhabir siz olsaydınız kazı başkanına ne gibi sorular sorardınız? Soracağınız sorulardan üç tanesini yazınız.” sorusuna yer verilmiştir. 98. sayfasında, öğrenelim bölümünde; “Kaynak Ç’nin yazarı niçin bunları anlatmış olabilir? Gerekçeleriyle açıklayınız.” sorusu bulunmaktadır. 105. sayfada öğrenelim bölümünde; “MÖ 209’da Asya Hun Devleti’nin başına geçmiş olan Mete Han’ın İstanbul’da büstünün yapılmış olmasını nasıl yorumlarsınız?” sorusuna yer almıştır. Bu etkinlik soruları tarihsel önem kategorilerinden açıklayıcı önem kategorisinde “ Açık Uçlu Soru” koduna denk gelmektedir. 149. sayfada öğrenelim bölümünde; “Birlik, beraberlik ve yardımseverlik ruhunun toplumsal yaşamdaki önemine dair düşüncelerinizi yazınız.” sorusu tespit edilmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden şimdiki (mevcut) önem

kategorisinde “açık uçlu soru” koduna denk gelmektedir. 119. sayfadaki öğrenelim bölümünde; “Eski Çağ medeniyetlerinde aile ve kadına verilen önemi açıklayınız.” sorusu belirlenmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden çağdaş önem kategorisinden “açık uçlu soru” koduna denk gelmektedir.

3.3. “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” Ünitesindeki Tarihsel Önem Yönelik Bulgular

Tablo 4. Orta çağ medeniyetleri (3. ünite) ünitesindeki tarihsel önem, kategorileri ve frekansları

Kategoriler	Kodlar	Frekans
Şimdiki (Mevcut) Önem	Açık Uçlu Soru	1
Sembolik Önem	Açık Uçlu Soru	1
Nedensel Önem	Açık Uçlu Soru	1
Açıklayıcı Önem	Değerlendirme	1
Modelsel Önem	Açık Uçlu Soru	1

Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesi tarihsel önem kategorisi açısından incelendiğinde bu ünite; şimdiki(mevcut) önem, sembolik önem, nedensel önem, açıklayıcı önem ve modelsel önem olmak üzere toplamda beş farklı önem kategorisine değinilmiştir. Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabında, “Şimdiki (Mevcut) Önem” kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna, “Sembolik Önem” kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna, “Nedensel Önem” kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna, “Açıklayıcı Önem” kategorisinde değerlendirme (f=1) koduna, “Modelsel Önem” kategorisinde; açık uçlu soru (f=1) koduna yer verildiği tespit edilmiştir.

Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih ders kitabınının 177. sayfasındaki öğrenelim bölümünde; “Roma’nın Vandallar tarafından yağmalanmasını gazete haberine dönüştürmemiz gerekseydi neler yazardınız? ” sorusu bulunmaktadır. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden şimdiki önem kategorisinde “açık uçlu soru” koduna karşılık gelmektedir. 213. sayfada uygulayalım bölümünde; “Sizce Talas Savaşı’nın Türkler açısından önemi nedir? 150-200 kelimelik bir paragrafla açıklayınız.” Sorusu gözlemlenmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden sembolik önem kategorisinde “açık uçlu soru” koduna karşılık gelmektedir. 221. sayfada öğrenelim bölümünde; “İpek Yolu’nda ticareti yapılan en önemli ürünün ipek olmasının nedenleri neler olabilir? ” sorusu bulunmaktadır. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden nedensel önem kategorisinde “açık uçlu soru” koduna karşılık gelmektedir. 243. sayfada uygulayalım bölümünde; “Bu bilgilerden yola çıkarak bilimsel çalışmaların Doğu ve Batı arasında bir medeniyet köprüsü inşa etmesi açısından İbn Sina, Fârâbî, Bîrûnî, gibi ilim insanların önemini değerlendiriniz.” sorusu tespit edilmiştir. Bu etkinlik sorusu tarihsel önem kategorilerinden açıklayıcı önem kategorisinde “değerlendirme” koduna karşılık gelmektedir. 248. sayfada değerlendirilim bölümünde; “Sizce Orta Çağ’da yaşayan kitlesel göçlerin Avrupa ve Asya’da oluşturduğu değişimin en önemli etkisi nedir? Gereçekleriyle açıklayınız.” sorusu bulunmaktadır. Bu etkinlik tarihsel önem kategorilerinden modelsel önem kategorisinde “soru” koduna karşılık gelmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Tarihsel eylem, şahsiyet, gelişme ve durumların, tarihi açıdan yaptıkları etkilere göre değerlendirilmesi olarak ifade edilen tarihsel önem, tarihçilerin ve tarih öğretmenlerinin en önemli araçlarından birisidir. Eğitim ve öğretim sürecinde tarihsel önemin öğrencilere öğretilmesi; geçmişini anlamlandırma, araştırma ve eleştirel düşünme becerileri gibi birçok becerinin gelişimine katkı sağlamaktadır (Seixas ve Morton, 2013; Er Tuna, 2014; Seixas ve Peck, 2004). Dolayısıyla bu araştırmada 9. sınıf tarih ders kitabı tarihsel önem açısından incelenmiş ve tarihsel önemiyle ilgili etkinliklere nasıl yer verildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ders kitabındaki üç ünite Cercadillo’nun oluşturmuş olduğu tarihsel önem kategorisine göre incelenmiştir.

Araştırmanın birinci alt probleminde ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesinde altı tarihsel önem kategorisinden sadece dört kategoriye (nedensel önem, şimdiki (mevcut) önem, sembolik önem, açıklayıcı önem) değinilmiştir. Bu kategorilere yönelik tarihsel önem ile ilgili olabileceği düşünülen yedi uygulama (açık uçlu soru, tartışma, zihin haritası) tespit edilmiştir. Akbaba'nın (2019) çalışmasında 2017 yılında yayımlanan 9. Sınıf tarih ders kitabını tarihsel düşünme açısından incelemiş ve kitapta tarihsel önem ile ilgili etkinliklere rastlanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları karşılaştırıldığında; 2024 yılında yayımlanan, 9. sınıf tarih ders kitabında tarihsel önemle ilgili etkinliklerin girdiğini söylenebilir. Bu durum tarihsel önem kavramının öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması adına önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın ikinci alt probleminde ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan inceleme sonucunda, “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesinden altı tarihsel önem kategorisinden sadece üç kategorinin (açıklayıcı önem, şimdiki (mevcut) önem, çağdaş önem) olduğu görülmüştür. Bu kategorilere yönelik tarihsel önemle ilgili olabileceği düşünülen beş uygulama (açık uçlu soru) tespit edilmiştir. Bu bağlamda; Kaçmaz ve Hayta'nın (2023) yapmış olduğu çalışmada Eski Çağ tarihi konularının, tarih ders kitaplarında öğrencilere tarihsel düşünmeyi kazandıracak nitelikte olması ve sunulması gerektiğine dayanarak; ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesindeki tarihsel öneme ait ifadelerin artırılmasından bahsedilebilir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitabındaki “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesinde tarihsel öneme nasıl yer verildiğini, ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan inceleme sonucunda, “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesinden altı tarihsel önem kategorisinden beş kategoriye (şimdiki (mevcut) önem, sembolik önem, nedensel önem, açıklayıcı önem, modelsel önem) ulaşılmıştır. Her kategoriye yönelik bir adet etkinlik bulunmaktadır. Tarihsel düşünmeye yönelik etkinliklerin tarih ders kitaplarına girmesi tarih ders kitaplarını daha da işlevsel hâle getirecek ve öğrencilerin tarihsel düşünmeyi geliştirmesini sağlayacaktır. Bu görüşle ilgili olarak; Demircioğlu'nun (2013) araştırmasında; tarihsel düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılabilmesi için, tarih ders kitaplarının bu becerilere ve bu becerileri kazandıracak etkinliklere sahip olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla tarihsel öneme ders kitaplarında değinilmesi öğrencilere tarihsel düşünme becerisi kazandırmada etkilidir.

Araştırmanın sonuçları çerçevesinde 2024 yılında MEB tarafından yayımlanan 9. sınıf tarih ders kitabının “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesi, “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesi ve “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesinde tarihsel önemle ilgili etkinlikler (açık uçlu soru, tartışma, değerlendirme vb.) tespit edilmiştir. Bu üniteler içerisinde Cercadillo'nun ortaya koymuş olduğu altı tarihsel önem kategorisinden en fazla kategori “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesinde daha sonra “Orta Çağ Medeniyetleri (3. Ünite)” ünitesinde, son olarak ise “Eski Çağ Medeniyetleri (2. Ünite)” ünitesinde olduğu belirlenmiştir. Tarihsel önemle ilgili en fazla etkinliğe ise “Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih (1. Ünite)” ünitesinde yer verilirken diğer iki ünite (2. ve 3.) eşit miktarda yer verilmiştir. Bu bağlamda her ünite tarihsel önemle ilgili etkinliklere eşit miktarda yer verilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca ünitelerdeki etkinliklerin geneli içerisinde tarihsel öneme ayrılan bölümün nispeten az olduğu çıkarımında bulunulabilir. Ancak tarih ders kitaplarında tarih önem ile ilgili etkinliklerin yer almaya başlaması öğrencilerin tarihsel düşünmelerine katkı sağlaması açısından önemli olacaktır.

Araştırmanın sonuçları kapsamında aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Tarih ders kitaplarındaki etkinlikler oluşturulurken tarihsel düşünmeyle ilgili etkinliklerin niceliği orantılı olarak verilebilir.
- Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitaplarında tarihsel önemin anlaşılmasına yönelik daha fazla ders içerikleri geliştirilebilir ve etkinliklerin sayısı artırılabilir.

- Tarih dersi öğretim programı ve farklı tarih ders kitaplarında tarihsel öneme nasıl yer verildiğiyle ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Tarih bilimiyle ilişkili diğer derslerin öğretim programlarında ve ders kitaplarında tarihsel önem kavramının yer alma durumu incelenebilir.

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları	Makale iki yazarlıdır.
Çıkar Çatışması Bildirimi	Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar	Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası	“2024 Yılı Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Ders Kitabının Tarihsel Önem Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.

Kaynakça

- Akbaba, B. (2019). 2017 ortaöğretim tarih dersi 9-11 öğretim programında yer alan "ders kitabı yazımında dikkat edilmesi gereken hususlar"ın 9. sınıf tarih ders kitabındaki yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 8 (1), 1-26. DOI: 10.17497/tuhed.462950
- Cercadillo, L. (2000). Significance in history: students' ideas in England and Spain. (Doctoral Dissertation), University of London, Institute of Education.
- Cercadillo, L. (2006). 'Maybe they haven't decided yet what is right': English and Spanish perspectives on teaching historical significance. *Teaching History*, (125), 6.
- Collingwood, R.G. (2015). *Tarih tasarımı* (K. Dinçer, Çev.). Ankara: Doğu Batı.
- Counsell, C. (2004). Looking through a Josephine-Butler-shaped window: focusing pupils' thinking on historical significance. *Teaching History*, (114), 30.
- Demircioğlu, İ. H. (2013). Tarih ders kitabı yazımında yeni yaklaşımlar. *Karadeniz Araştırmaları*, (38), 119-133.
- Demircioğlu, İ. (2015). *Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar*. Ankara: Anı.
- Er Tuna, Y. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin bazı tarihsel olaylardan hareketle tarihsel önem kavramına ilişkin algı ve görüşleri*. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi), Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Er Tuna, Y. & Safran, M. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin tarihsel olayların önemine ilişkin görüşlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 12(4), 163-180.
- Erbudak, K. C. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin bilim tarihi konularına ilişkin tarihsel önemlilik algıları*. (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Erdil, M. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde tarihsel önem ve anlamlılık kavramının gelişimi*. (Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Hunt, M. (2012). Teaching historical significance. In *Issues in history teaching* (pp. 39-53). Routledge.
- Kaçmaz, S., & Hayta, N. (2023). 9. Sınıf tarih ders kitabında eskiçağ ünitesiyle ilgili kazanımların içerik ve etkinliklerle uyumunun incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(1), 215-226.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Lesh, B. A. (2023). *Developing historical thinkers: Supporting historical inquiry for all students*. New York, Teachers College Press.
- Lévesque, S. (2005). Teaching second-order concepts in Canadian history: The importance of "historical significance". *Canadian Social Studies*, 39(2).
- Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2018). *Ortaöğretim tarih dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2024b). *Ortaöğretim tarih 9. Sınıf ders kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB]. (2024a). *Ortaöğretim tarih dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Phillips, R. (2002). Historical significance-the forgotten 'key element'?. *Teaching History*, (106), 14.
- Pingel, F. (2004). *Ders kitaplarını araştırma ve düzeltme rehberi*, (N. Elhüseyni, Çev.) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Seixas, P. & Morton, T. (2013). *The big six historical thinking concepts*. Toronto: Nelson.
- Seixas, P. (1994). Students' understanding of historical significance. *Theory & Research in Social Education*, 22(3), 281-304.

- Seixas, P. (1997). Mapping the terrain of historical significance. *Social education*, 61(1), 22-27.
- Seixas, P. (2017). A Model of Historical Thinking. *Educational Philosophy and Theory*, 49(6), 593–605.
- Seixas, P., & Peck, C. (2004). Teaching historical thinking. *Challenges and prospects for Canadian social studies*, 109-117.
- Şakar, M. (2019). *1938-2018 yılları arası ilkokul 4. sınıf tarih ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki Orta Çağ konularının görsel açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Wineburg, S., S., Martin, D., & Monte-Sano, C. (2013). *Reading like a historian: Teaching literacy in middle and high school history classrooms*. New York: Teachers College Press.
- Yanpar, T. (2005). Öğretim materyal ve teknolojileri. Öztürk C. & Dilek D. (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (479-552). Ankara: Pegem.
- Yeşilbursa, C. C., Dönmez, C., & Kaya, B. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “tarihsel önem” kavramına yönelik görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 795-805.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.